

महाराष्ट्र शैक्षणिक संस्था (अध्यापक संवर्गातील आरक्षण) अधिनियम, २०२१ नुसार राज्यातील कृषि विद्यापीठे व संलग्नित महाविद्यालये/संस्थांमधील शिक्षकीय पदांच्या संवर्गनिहाय आरक्षण धोरणाच्या अंमलबजावणीबाबत.

महाराष्ट्र शासन

कृषि व पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय व मत्स्यव्यवसाय विभाग

शासन निर्णय क्रमांक : मकृप-१०२२/प्र.क्र.५२/६ अ

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,

मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२

दिनांक: ०९ मे, २०२३

संदर्भ :-

- १) विधि व न्याय मंत्रालय, भारत सरकार यांचा The Central Educational Institutions (Reservation in Teachers Cadre) Act, २०१९.
- २) महाराष्ट्र शैक्षणिक संस्था (अध्यापक संवर्गातील आरक्षण) अधिनियम, २०२१.
- ३) सामान्य प्रशासन विभाग, शासन अधिसूचना क्र.बीसीसी-२०२१/प्र.क्र.८५८/१६-ब, दि. ०१.०४.२०२२
- ४) कृषि व पशुसंवर्धन विभाग, शासन अधिसूचना समक्रमांक दि.१६.०२.२०२३

प्रस्तावना :-

केंद्र शासनाने The Central Educational Institutions (Reservation in Teachers Cadre) Act, 2019 अन्वये केंद्रीय विद्यापीठे व केंद्रीय शैक्षणिक संस्थांमधील शिक्षकीय पदांच्या सरळसेवा भरतीमध्ये संवर्गनिहाय आरक्षण धोरण लागू केलेले आहे. राज्यातील शैक्षणिक संस्थांमधील अध्यापक संवर्गातील सरळसेवा भरतीमधील विद्यमान आरक्षण धोरणानुसार, संबंधित अध्यापक संवर्गामध्ये विषयनिहाय आरक्षण लागू आहे. विषयनिहाय संवर्गाच्या लहान आकारामुळे सर्व आरक्षित प्रवर्गांना विषयनिहाय आरक्षण लागू आहे तथापि, विषयनिहाय संवर्गाच्या लहान आकारामुळे सर्व आरक्षित प्रवर्गांना अध्यापक संवर्गामध्ये पर्याप्त प्रतिनिधित्व मिळत नाही. तसेच काही प्रकरणांमध्ये जेथे विषयनिहाय एकल पद आहे, तेथे आरक्षण लागू होत नाही.

या पार्श्वभूमीवर केंद्र शासनाने विहित केलेल्या संवर्गनिहाय आरक्षण धोरणाची राज्यात अंमलबजावणी करताना त्यांचा संबंध कृषि व पशुसंवर्धन विभाग, वैद्यकीय शिक्षण विभाग, शालेय शिक्षण विभाग, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग यांच्या अधिपत्याखालील महाविद्यालयातील शिक्षकीय पदांच्या सरळसेवा भरतीमध्ये येणार असल्याने केंद्र शासनाने विहित केलेले संवर्गनिहाय आरक्षण धोरण, राज्य शासनाचे प्रचलित आरक्षण धोरण तसेच यासंदर्भातील मा. न्यायालयाचे न्यायनिर्णय यांचा अभ्यास करून केंद्र शासनाने विहित केलेल्या संवर्गनिहाय आरक्षण धोरणाची राज्यातील शैक्षणिक संस्थांमध्ये अंमलबजावणी करण्याच्या अनुषंगाने शासनास शिफारस करण्यासाठी मंत्रिमंडळ उपसमिती गठित करण्यात आली होती. सदर उपसमितीची बैठक दि. २४.१२.२०२१ रोजी पार पडली. सदर बैठकीमध्ये प्रस्तुत संवर्गनिहाय आरक्षण राज्यातील शैक्षणिक संस्थांना लागू करण्याचा निर्णय घेण्यात आला. तसेच

त्यानुषंगाने याबाबतचा अधिनियम राज्य विधिमंडळाच्या सन २०२१ च्या हिवाळी अधिवेशनामध्ये पारित करण्यात आला आहे. तसेच सदर अधिनियम दि. ०१.०४.२०२२ पासून राज्यात लागू करण्यात आला आहे. त्यानुसार राज्यातील कृषि विद्यापीठे व संलग्नित महाविद्यालये/संस्थांमधील शिक्षकीय पदांच्या सरळसेवा भरतीमध्ये सदर संवर्गनिहाय आरक्षण धोरण शासन अधिसूचना दि. १६.०२.२०२३ अन्वये लागू केले आहे. त्यानुषंगाने सदर आरक्षण धोरणाच्या अंमलबजावणीबाबत मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

राज्यातील कृषि विद्यापीठे व संलग्नित महाविद्यालये/संस्थांमधील शिक्षकीय पदांच्या सरळसेवा भरतीमधील संवर्गनिहाय आरक्षण धोरणाच्या अंमलबजावणीच्या अनुषंगाने खालीलप्रमाणे मार्गदर्शक सूचना देण्यात येत आहेत:-

अ) संवर्गनिहाय आरक्षणाची परिगणना :-

- १) शासन अधिसूचना दि.१६.०२.२०२३ मध्ये विहित केलेल्या तरतुदीनुसार प्रत्येक विद्यापीठातील तसेच एकाच व्यवस्थापनाच्या नियंत्रणाखालील सर्व महाविद्यालयांतील अध्यापक संवर्गातील (समान वेतनश्रेणीतील) सर्व विषयांतील मंजूर पदे एकत्रित करण्यात यावीत.
- २) संवर्गनिहाय आरक्षण हे संवर्गातील एकूण मंजूर पदांची संख्या विचारात घेऊन प्रचलित आरक्षण धोरणातील विहित टक्केवारीनुसार निश्चित करण्यात यावे. तसेच समांतर आरक्षणासंदर्भात शासनाच्या प्रचलित आदेशानुसार कार्यवाही करण्यात यावी.
- ३) संवर्गातील एकूण मंजूर पदे व कार्यरत पदे विचारात घेऊन संवर्गाची बिंदुनामावली पदांच्या गोषवाऱ्यासह विहित नमुन्यात ठेवण्यात यावी. तदनंतर महाराष्ट्र शैक्षणिक संस्था (अध्यापक संवर्गातील आरक्षण) अधिनियम, २०२१ नुसार संवर्गनिहाय आरक्षण हे संवर्गातील एकूण मंजूर पदांच्या संख्येस लागू होणार असल्याने त्याप्रमाणे बिंदुनामावलीची तपासणी करून शासन निर्णय दि. १८.१०.१९९७ मधील तरतुदीनुसार रिक्त पदांचे प्रवर्गनिहाय आरक्षण निश्चित करण्यात यावे व सदर बिंदुनामावलीस सक्षम प्राधिकरणाची मान्यता घेणे बंधनकारक राहिल.

ब) संवर्गनिहाय आरक्षण धोरणानुसार भरतीप्रक्रिया राबविण्याबाबत :-

- १) वरीलप्रमाणे रिक्त पदांचे प्रवर्गनिहाय आरक्षण निश्चित होऊन बिंदुनामावली अंतिम झाल्यावर त्यानुसार रिक्त पदे भरण्यासाठी शासनाच्या प्रचलित कार्यपद्धतीचा अवलंब करून जाहिरात प्रसिध्द करण्यात यावी.
- २) सदर जाहिरातीमध्ये भरती करावयाच्या रिक्त पदांची प्रवर्गनिहाय पदसंख्या दर्शविण्यात यावी.
- ३) तसेच सदर जाहिरातीमध्ये कोणत्या विषयाची किती रिक्त पदे भरावयाची आहेत याची देखील एकूण संख्या दर्शविण्यात यावी.
- ४) सदर जाहिरातीच्या अनुषंगाने जाहिरातीत नमूद केलेल्या प्रवर्गाची पदे तसेच रिक्त पदांचे विषय विचारात घेऊन त्यानुसार पात्र असलेले सर्व उमेदवार अर्ज करू शकतील.

५) वरीलप्रमाणे अर्ज प्राप्त झाल्यानंतर निवड प्रक्रियेबाबत प्रचलित कार्यपद्धतीनुसार कार्यवाही करण्यात यावी.

क) संवर्गनिहाय आरक्षण धोरणाची अंमलबजावणी करण्याबाबतची कार्यपद्धती :-

(नमुना उदाहरणासह)

उदा. सहायक प्राध्यापक संवर्गात मंजूर असलेल्या एकूण ३० पदांपैकी १५ पदे कार्यरत असून १५ पदे रिक्त आहेत. सदर १५ रिक्त पदांपैकी १० पदे प्रत्यक्षात भरावयाची असून त्याबाबतचा तपशील खालीलप्रमाणे आहे :-

प्रवर्ग	अनु. जाती (१३%)	अनु. जमाती (७%)	वि.जा (अ) (३%)	भ.ज. (ब) (२.५%)	भ.ज. (क) (३.५%)	भ.ज. (ड) (२%)	विमाप्र (२%)	इमाव (१९%)	ईडब्ल्यू एस (१०%)	अराखीव (३८%)	एकूण
एकूण मंजूर पदे	४	२	१	१	१	१	१	६	३	१०	३०
कार्यरत पदे	२	१	०	१	१	०	१	५	०	४	१५
रिक्त पदे	२	१	१	०	०	१	०	१	३	६	१५
रिक्त पदांपैकी प्रत्यक्ष भरावयाची पदे	१	१	१	०	०	०	०	१	२	४	१०

(वि.जा. (अ), भ.ज.(ब), भ.ज.(क), भ.ज.(ड) या प्रवर्गांचे आरक्षण स्वतंत्र आहे. हे आरक्षण अंतर्गत परिवर्तनीय असल्याने सदर प्रवर्गांपैकी एखाद्या प्रवर्गाचा उमेदवार उपलब्ध न झाल्यास प्रवर्गासाठीचे पदे अदलाबदलीने भरता येते.)

१) भरती करावयाची विषयनिहाय पदे (उदा.) :- कृषी विद्या -०३, वनस्पतीशास्त्र -०२, मत्स्यशास्त्र -०२, उद्यानविद्या -०१, कृषी अर्थशास्त्र -०१, कृषी अभियांत्रिकी -०१

२) गुणवत्ता यादी :-

विषय व प्राप्त गुण - गुणवत्ता क्र.	कृषी विद्या	वनस्पतीशास्त्र	उद्यानविद्या	कृषी अर्थशास्त्र	कृषी अभियांत्रिकी	मत्स्यशास्त्र
१	अराखीव- ९८*	अनु.जाती- ९८.५*	इमाव- ९४*	ईडब्ल्यूएस ९७#	अराखीव- ९६	भज (क) ९९*
२	इमाव- ९७@	ईडब्ल्यूएस ९६#	अराखीव- ९३	अनु.जमाती- ८८	अनु.जाती- ९५	अनु.जमाती- ९८*
३	अनु.जाती- ९६~	इमाव- ९५	अनु.जाती- ९१	अराखीव- ८७	ईडब्ल्यूएस ९३	ईडब्ल्यूएस ९६
४	अराखीव- ९५	अनु.जमाती- ९४	इमाव- ९०	अनु.जमाती- ८२	इमाव- ९१	अराखीव- ९५

५	इमाव-९३	अराखीव-९२	ईडब्ल्यूएस ८८	इमाव-८१	वि.जा.(अ) ९० \$	इमाव-९३
६	अराखीव-९१	वि.जा.(अ) ८९	अराखीव-८५	भज (क) ८०	अराखीव-८९	अराखीव-९०
७	ईडब्ल्यूएस-९०	अराखीव-८७	अनु.जमाती-८३ &	अराखीव-७९	अनु.जमाती-८८	इमाव-८८
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-

३) निवड प्रक्रियेबाबत प्रचलित कार्यपद्धतीनुसार कार्यवाही पूर्ण झाल्यानंतर उपरोक्तप्रमाणे विषयनिहाय गुणवत्ता यादी तयार करण्यात यावी व सदर गुणवत्ता यादीतील उमेदवाराचा गुणवत्ता क्रमांक/प्राप्त गुण व प्रवर्ग विचारात घेऊन तो ज्या विषयासाठी पात्र ठरेल त्या विषयाच्या रिक्त पदावर सदर उमेदवाराची निवड करण्यात यावी.

४) तथापि, अराखीव प्रवर्गातील पदावर गुणवत्तेवर निवड होणाऱ्या मागासवर्गीय उमेदवाराची आरक्षित पदावर गणना न करता त्यांची निवड अराखीव प्रवर्गात दर्शविण्यात यावी.

५) वरीलप्रमाणे भरती प्रक्रिया राबवून त्या-त्या प्रवर्गातील निवड केलेल्या उमेदवारास नियुक्ती आदेश देण्याबाबतची कार्यवाही करण्यात यावी.

६) उपरोक्त परिच्छेद “क” मधील अ.क्र. २ येथे नमुना उदाहरण म्हणून तयार करण्यात आलेल्या गुणवत्ता यादीनुसार प्रवर्गनिहाय अंतिम निवड यादी खालीलप्रमाणे असेल :-

अराखीव-४	
अ.क्र.	विषय व प्राप्त गुण
१	मत्स्यशास्त्र-९९ (भ.ज-क) *
२	वनस्पतीशास्त्र -९८.५ (अ.जा.) *
३	कृषी विद्या -९८ (अराखीव) *
४	मत्स्यशास्त्र -९८(अ.ज.) *
ईडब्ल्यूएस-२	
१	कृषी अर्थशास्त्र -९७ #
२	वनस्पतीशास्त्र -९६ #
इमाव-१	
१	कृषी विद्या -९७ @
वि.जा.(अ)-१	
१	कृषी अभियांत्रिकी -९० \$
अनु. जाती-१	
१	कृषी विद्या -९६ ~
अनु. जमाती-१	
१	उद्यानविद्या -८३ &

ड) आरक्षण धोरणातील बदलामुळे काही प्रवर्गातील पदे अतिरिक्त ठरण्याची शक्यता आहे. अशा प्रवर्गामध्ये सद्यःस्थितीत पद भरती करताना कोणत्याही संवर्गात कोणत्याही परिस्थितीत अध्यापक अतिरिक्त ठरणार नाहीत, याची खबरदारी घ्यावी. अतिरिक्त ठरल्यास त्याची सर्वस्वी जबाबदारी संबंधित व्यवस्थापनाची राहिल. आरक्षण धोरणातील बदलामुळे एखाद्या प्रवर्गात अतिरिक्त ठरलेले अध्यापक त्या-त्या प्रवर्गातील पदे रिक्त झाल्यावर त्याच प्रवर्गातील बिंदुवर दर्शविण्यात यावी.

२. सदरहू शासन निर्णय सामान्य प्रशासन विभागाचे अनौस क्र. ९२/२०२३, दि.३.०४.२०२३ नुसार दिलेल्या सहमतीनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

३. सदरहू शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक क्र. २०२३०५०८१३१०५९२२०१ असा आहे. सदर शासन निर्णय डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून निर्गमित करण्यात येत आहे.

महाराष्ट्र राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(उमेश चांदिवडे)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१. मा. राज्यपाल यांचे सचिव, राजभवन मलबार हिल, मुंबई-०६
२. मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई-३२
३. मा. मंत्री (कृषि) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई-३२
४. मा. मुख्य सचिव यांचे सहसचिव, महाराष्ट्र शासन, मंत्रालय, मुंबई-३२
५. प्रधान सचिव (कृषि), कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई- ३२.
६. महासंचालक, महाराष्ट्र कृषि शिक्षण व संशोधन परिषद, १३२-ब, भांबुर्डा, भोसलेनगर, पुणे ०७
७. वित्तीय सल्लागार, महाराष्ट्र कृषि शिक्षण व संशोधन परिषद, १३२-ब, भांबुर्डा, भोसलेनगर, पुणे ०७
८. कुलगुरु/कुलसचिव/नियंत्रक, महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी, जिल्हा अहमदनगर
९. कुलगुरु/कुलसचिव/नियंत्रक, डॉ. पंजाबराव देशमुख कृषि विद्यापीठ, अकोला.
१०. कुलगुरु/कुलसचिव/नियंत्रक, वसंतराव नाईक मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभणी
११. कुलगुरु/कुलसचिव/नियंत्रक, डॉ. बाळासाहेब सावंत कोकण कृषि विद्यापीठ, दापोली, जिल्हा रत्नागिरी.
१२. महालेखापाल, महाराष्ट्र-१, लेखा परीक्षा/लेखा अनुज्ञेयता, महाराष्ट्र, मुंबई (२ प्रती)
१३. महालेखापाल, महाराष्ट्र-२, लेखा परीक्षा/लेखा अनुज्ञेयता, महाराष्ट्र, नागपूर (२ प्रती)
१४. आयुक्त (कृषि), कृषि आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
१५. मुख्य लेखा परीक्षक, स्थानिक लेखा निधी, कोकण भवन, नवी मुंबई
१६. उपविभागीय कृषि अधिकारी, अहमदनगर/अकोला/परभणी/रत्नागिरी
१७. जिल्हा कोषागार अधिकारी, अहमदनगर/अकोला/परभणी/रत्नागिरी

१८. वित्त विभाग, व्यय-१, सेवा-९, मंत्रालय, मुंबई-३२
१९. सह सचिव, सामान्य प्रशासन विभाग (का.१६ ब), मंत्रालय, मुंबई-३२
२०. सह सचिव, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
२१. महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
२२. वरिष्ठ तांत्रिक व्यवस्थापक, महाआयटी, दुसरा मजला, अेपीजे हाऊस, चर्चगेट, मुंबई-२०
२३. निवडनस्ती- का.६ अ.